

Universitätsbibliothek Wuppertal

Ivstiniani Avgvsti Historia

Procopius <Caesariensis>

Lugduni, 1594

Oratio prima

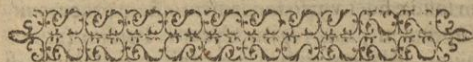
Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-147](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-147)

Sic Cumis demum Romani & aliis nonnullis poriti præfidiis sunt, duoque de viginti belli huius anni exacti, quod Orator Procopius, qui & rebus hisce interfuit, cum fide præscripsit.

*Procopij de bello Gothorum libri tertij ac
ultimi finis.*

PROCOPII RHETO-
RIS ET HISTORICI

DE IUSTINIANI CÆSA-

ris ædificiis * Ora-
tiones sex,

* *rectius, li-
bri.*

ARNOLDO VESALIENSI

interprete.

* ORATIO PRIMA.

* *liber I.*

ON virtutis ostentatio, non ser-
monis facultas, non locorū regio-
nūmq; experientia, ad hanc histo-
riā describendam me compulit,
quandoquidem nihil in me agno-
sco, quo in hanc fidaciam pertra-
har: sed quia sæpe ea mihi cogi-
tatio incidit, qualia quantaque bona civitatibus
afferre consuevit historia, quæ eorum, quæ
prius facta sunt, memoriam transmittit ad po-
steros, & resistit tempori egregia facinora ob-
scurare ac in obliuionem perducere conari. Cuius
autem gratia isthæc præfatus sum, mox ostendam.
Nostro sæculo Iustinianus rex adeptus curam

*a nobis par
sicularim
hac tractan
tibus.*

reipublicæ per varios errores commotæ, non solum illam maiorem & splendidiorem effecit, quemadmodum *a* à nobis, tamen si humili sermone, in prioribus libris dictum est, verum etiam innumeras ciuitates quæ prius non erant construxit, opinionem de deo erroneam & in multa distrahentem correxit, euerfisquæ viis omnibus in errorem ducentibus, in solidæ fidei vnico fundamento stare procurauit.

*b aiunt, ex
regibus iis,
de quibus
auditions
accopimus.*

Optimum planè regem Cyrum Persam fuisse *b* aiunt, sed illum auditu, non visu cognoscimus. si quoque talis Cyrus ille fuerit, qualis a Xenophonte Atheniensi instituitur, scire non possum, fortassis dexteritas scribentis, & exuberans sermonis elegantia efficere potuerunt, vt plus æquo exornata opera viderentur. Præcipuam regis nostri clementiam illi indicant, qui regi ad mortem vsque, structis insidiis, manifestè deprehensi, non solum non supersunt adhuc, & sua bona liberè possident, sed etiam Romano exercitui præsent, & consulari dignitate honorantur.

DE SACRA SOPHIA.

*c Viles qui
dam & vul
gi fax.*

VIR I gregarij olim & sordida turba, templum Christianorum coneremare ausi sunt, templum inquam, quod Byzantini Sophiam vocant, oportuno imprimis nomine excogitato. Permisit deus impium opus fieri, præuidens nimirum in quantum olim elegantiam templum restitui deberet. Etenim totum templum in cineres reductum Iustinianus, quamquam multo post, ira reparauit & expoliuit, vt quisquis de priori templo audiuerit, is, monstrata præsentis venustate, optare possit, illud iã dudum perisse, vt in præsentem faciè mutatū cernat. *d* Opifices ex omni terra aduocauit, Anthemiū Trallianum, mechanicæ artis peritia nobilissimū, non inter eos solū, qui nunc vi-

*d Artifi-
ov.*

munt.

uunt; sed alios etiã, qui nos præcefferunt. a si studium animaduertas in disponendis emetiendisque operibus. Et qui nos sequetur in exsculpèdis celandisque simulachris. accersit quoque Ihsidorù Milesum artificem egregiù. Extructa igitur Ecclesia est in spectaculù planè pulcherrimù. iis quidem, quos videre contigit, stupendum; illis verò, qui audiunt, incredibile profus. assurgit enim in altitudinem cæli, & tanquam aliis ædificiis præeminens impendet b alteri subiectæ ciuitati, quam perinde exornat, atque si in ipsa templum esset. in tantum surrigitur templum, vt hinc exornetur, & veluti à specula prospiciatur ciuitas. Longitudo & latitudo templi tanto studio composita sunt, vt & longum & omnino latum, non inconcinnè tamen dici poterit, elegantia inenarrabili decoratum, mole politum & mensura; nihil, quod abundet, nihil, quod desit, continens. [quandoquidem & consueto more magnificentius est, & immoderatum mediocri elegantia superat.] Lumine & Solis splendoribus mirificè abundat. Diceres locum illum non externo sole illuminari, sed fulgorem in ipso templo enasci. tanta copia luminis templo affunditur. Et hæc est templi facies. Ea autem, quæ ad solem orientem vergunt, vbi deo sacra c peraguntur, hoc modo ædificata sunt. structura quædã, dimidia parte in rotundum procurrens, quam, harum rerum periti, semicylindrum vocant, in altitudinem præcipientem erecta est. huius fastigium in sphæras per quatuor partes distinctum est, & desuper alia quædam structura huic finitima lunæ figuram tenens, ornata & decencia admirabilis, infirma (vt apparet) compage terrorem incutiens. Etenim non in solido suspensa, sed in discrimen & periculum eorum, qui illic diuersantur, subuecta in altum esse videtur, quanquam singulari quodam artificio, securam

a *Alius sensus horum.*

b *religiosa incumbens.*

c *Hæc omiserat interpretes.*

c *sacra ineffabilia.*

soliditatem habeat. huic enim structuræ trimlibet columnæ à pavimento subditæ sunt, & tumuli ingentibus saxis, aptè congesti, scitèque ab opificibus inter se compositi in altitudinem magnam penetrant. Assimilare eos poteris scopulis montium præruptis. Post hos quatuor fornices à quatuor lateribus assurgunt, quorū duo *a* aduersus nouum aera extructi sunt ad solem scilicet orientem & occidentem, reliqui structuram quandam & subtræ columnas quasdam sustinent; supra verò, circularè ædificium in orbem erectum est, vnde primū dies illucescit. Nam hoc ab alia structura discretum, sequaci lumine abundat. Isthæc arbitrator linguam balbutientem & præternuis soni explicare non posse. Videri cuiquam potest hoc ædificium, eo quod ab alia structura separetur, non in terra stare, sed veluti aurea cathena e cælo esse suspensum: neque spectatores dicere queunt, quidnam præ cæteris magis intueri debeant, sed mente passim heberata, & palpebris nutantibus & reflexis, artificium capere non possunt, quin etiam potestate aspiciendi ædificij negata, mox visum auertunt. Puto enim auro fastigium intectum *b* nitore stridorem admiscet. Vincit tamen lapidum splendor ex aduerso auro affulgurans. sunt autem duæ vtrinque porticus, quas fastigiata testudo & aurum venustant, harum vna viros orantes, altera mulieres admitrit, aliàs nulla re differentes. Quis tabulata, in quibus versantur mulieres, exponet? quis numerosas porticus enarrabit? quis columnis firmatas aulas, quibus templum obcingitur? quis saxorum & columnarū ornamenta, quibus templum decoratur, enumerabit? Præto se quispiam inesse putabit floribus ameno, demirarique florum colorem aliorum purpureum, quorundam viridè, & quibus ceruleus rubor aut fulgidus albor, adest. Insuper quos

*a ad liberū
aera.*

*b elegantia
fastum admiscet.*

quos natura perinde ac pictor aliquis, contrariis etiam coloribus variegauit. Templi huius a thesaurum & commodissima vasa ex argento lapidibusque preciosis detornata, quæ rex hic deposuit, nemo exacte satis enarrare potest, ex vno cætera penficulanda coniectandaque relinquo. Locus ille templi & imprimis purus & solis sacerdotibus peruius, *b* quattuor myriadas cælati argenti habuisse fertur. Quædam ex testudinibus, quas opifices Loros vocant, ad orientem solem vergens, nondum absoluta, sua mole subiectos talos degrauabat, qui non ferentes molem, *c* subito rupti, longo etiam tempore dissolui non potuisse videbantur. Hi *d* qui tum Arthemio & Isidoro aderant, ex iis quæ acciderant, consternati; rem ipsam ad regem perferunt, nihil artificio plus confidentes. Mox rex diuinitus actus, testudinem hanc in finem vsque operis differri iussit, quandoquidem futurum, vt subiectis talis in sese conclusa testudo non egeat. Itaque testudo tota securè erecta, experimento *e* intelligentiæ veritatem indicauit. Et id quidem hic peractum. Aliis autem testudinibus, quæ ad meridiem vergunt, & borealem ventum, eiusmodi quiddam accidisse relatum est. Testudines, quas Loros vocant, templo acclinatæ, in altum erigebantur, his inferna fundamenta degrauabantur omnia, adeo vt columnæ hinc stantes, quasi parua lapillorum rudera veluti rasæ demitterent. qua re rursus percussis artifices, presentem iacturam regi nunciarunt. Mox rex hisce occurrit. Nempe testudinum nutantium summas partes re regi iussit, rectasque dispargi, atque multo post imponi. Postquam enim humor testudinibus extractus est, ex illis aptè concinnatis, structura deinceps firma & secura *f* permanfit.

a περιμύθησις

b quadraginta millia laborarum argenti habet.

c alia verborum sententia in greco.

d reclusus, Et Arthemius atque Isidorus ex his, &c.

e consilij veritatem.

f aliter ista verti debet.

Hoc in Graeco descript.

a pretio.

b colosso.

c πόλιος, οὐβερν.

d crux tantum orbi est imposita.

e locus corruptus.

IN loco, quem Augustæum vocant, [siue Macel
lo] columna stabat, præcipua magnitudine admi-
randa, non tamen simplex & vniformis, sed gran-
dibus in circuitu lapidibus composita. hanc æs op-
timum in tabulis & verticibus circumfusum, vn-
dique vestit, lapides ipsos suo robore vinciés & or-
natu regens, colore quidem auro puro obscuris, ^a
dignitate verò non multò inferius, par plane &
æquiparandum argento. In huius columnæ verti-
ce stabat prægrandis equus ære conflatus, ver-
sus ad auroram, admiratione dignus, similis itu-
ro, & ante se pulchrè proclinato. Nam inter priores
pedes sinistram scilicet leuat tanquam terram pul-
saturus, alter pes lapidi, super quem graditurus
est, infixus hæret, posteriores verò pedes ita cõtra-
hit, vt si stare prohibeatur, in parato sin. Huic
equo insidet æreum regis simulachrum, ^b statuæ
per simile. Achillem vocant propter figuram, quam
refert. Etenim soleas subligatas habet absque o-
creis. Pectus heroica thorace munitum est, & ca-
put galea, perinde ac concureretur, opinionem præ-
bent. Splendorem quandam proiicit, spectans ad
orientem solem, iter (vt opinor) arrepturus ad
Persas. Gerit sinistra manu ^c vrbe[m], quo nimirũ cæ-
lator innuit, terram & vniuersum mare illius se-
quitur subdita esse. Nihil armorum tenet, neque en-
sem, neque hastam, sed ^d solam cruce[m], per quam re-
gnum & belli victoria illi obuinit. Dextram man-
um ad orientem solem extendit, & porrectis digi-
tis iubet, vt barbari illic commorantes domi confi-
deant, neq; vltra progrediantur. Isthæc hoc modo
habent. Erat hospitale, in quod recipiebantur lan-
guidi & infirmi, superioribus annis à religioso quod-
dã viro, cui Sâson nomen erat, exstructum. ^e resta-
bant

bant quædam vestigia neque gregariis milicibus satis commoda, cætera perierant vnà cum templo exusta, & collapsa. instaurauit istud hospitale Iustinianus, structuræ splendore magnificentius & mansionum multitudine multo amplius. Locupletauitque magna pecuniæ annuo censu, ita vt plures pauperes excipere possit. Porro nulla honorandi dei facieras illum cœpit, quamobrem duo hospitalia huic opposita, in domibus, quæ Isidori & Arcadij vocantur, extruxit; cœptum adiuuante regina eius Theodora. Alia templa, quæ Christo hic rex reposuit, tot sunt multitudine, & tanta mole, vt a tenui sermone explicari nequeant. Nunc ad Christi matrem nobis eundû est. Etenim dei genitrici passim per Romanum imperium multas ædes Iustinianus consecrauit, adeo planè magnificas & præstantes, tamque ingenti pecuniarû aceruo constructas, vt si quis vnâ duntaxat ædem, conspexerit, hoc solum opus ab ipso elaboratum existimabit, & in eo perficiundo omne regni sui tempus consecisse. Vnâ profectò ædem dei genitrici extruxit ante vrbis mœnia, in eo loco, quem vocant Blachernas, mari finitimam, sacratissimam planè & admodum augustam. Mirabitur quispiam in templo existens, magnitudinem, citra casus suspensionem, collocatâ, & magnificentiam ab indecoro vindicatam. Altera ædes diuę virgini reposita cernitur in loco qui b b *Pege*. fons vocatur, vbi lucus opacus est cypressis abundans, pratum mollibus flosculis vernans, paradisus pulchra & iucunda abundè proferens, fons citra strepitum effundens placidam aquam & potabilem, & omnia, quemadmodum sacris conuenit, decenter instructa. Hanc faciem locus habet templum circumdans, ipsum templû non est facile neque dignis nominibus complecti, neque cogitatu adumbrare, aut sermone etiam ebalbutire. Id so-

a particula
tim expli-
cari.

b b *Pege*.

c *deciãtare*.

lùm dixisse sufficiat, quòd plurima templa elegantiâ superet ac magnitudine. Hæc templa ante murum vrbis erecta sunt. Vnum quidem, ybi murus incipit apud littus maris, alterum verò prope aquæas (vt vocant) portas, a quæ propugnaculo vicinæ, inexpugnabilia sunt ciuitatis muniméta. In Hero tamen, quod nunc Hierium vocant, dei genitrici ædem, quæ facile explicari non possit, consecrauit. In eo vrbis loco, qui secundus cognominatur decoram planè & augustam ædem construxit Diuæ Annæ, quam fuisse quidam opinantur matrem dei genitricis & auiam Christi. Deus enim, quatenus voluit, homo factus, parentum ex triplici gradu, successionem sustinet, & genealogiam matris secundum hominis similitudinem. Non multo supra in extremo ciuitatis itinere d Zæ martyri venerandam admodum eadem extruxit. Michaelis Archangeli templum, quod in Byzatio reperit breue admodum & tenebricosum, minimè que dignum Archangelo, fà patricio viro olim erectum, in eam formam, qua nunc apparet, trãstulit. Quam erga Christi Apostolos fidè habuit, hoc modo declarauit. Principio Diuis Petro & Paulo templum extruit iuxta regiam aulã, ab Hormisda olim agnominatam, vbi priusquam imperaret, domiciliũ fovebat. Deinde aliud templum huic ex obliquo finitimum illustribus Diuis Sergio & Baccho collocauit. Inter hæc duo templa neutrum altero est neque excellentius, neque inferius, siue elegantiam, siue magnitudinem, siue aliud quidpiam exiffimabis. Vtrumque fulgore lapillorum solem vincit: auri copia vndique satiat & exornat simulachris. vno tamen discernuntur. Vni enim longitudo in rectum est elaborata, alteri columnæ in semicirculo vt plurimum subiectæ sunt. Tanta autem est horum templorum magnificentia,

vt non

a non velle reddidit.

b ea vrbis regione, quæ secunda.

c extrema regione.
d Zoæ.
e paruum

f à senatore patricio.

g donarijs.

vt non solum totius vrbis, sed ipsarum etiam regia-
rum præcipuum ornamentum esse videantur. Erat
antiqua apud Byzantium ædes Apostolis conse-
crata, lōgitudine temporis iam emota, & quæ (vt
a suspicabatur) amplius stare non poterat. hanc in-
staurauit b pro dignitate. Vbi laromi & artifices, ef-
fosso fundamento, inuenerunt ligneas arcas tres,
in sculpsis literis indicantes: trium scilicet Aposto-
lorum esse corpora, Andreæ, Lucæ, & Timothei,
quæ rex ipse & omnes Christiani maximo cum
feruore conspexerunt, & conspecta rursus terra
occuluerunt, non negligentes locum, & vicinis or-
batum relinquentes, sed Apostolorum corporibus
dedicatum cū pietate constituētes, c Constat autē
quod Apostoli beneficiorū memores, ad regis ho-
norem nunc hominibus apparuerint, regis inquam
pij & religiosi. Neque enim ab humanis negociis
recedūt diuina, sed admisceri percipiūt & hominū
conuersatione oblectantur. Quis Acacij templum
silentio præterire poterit? quod collapsum à funda-
mentis restituit, admiratione planè dignum, tale ac
tantum splendore, vt eā de se opinionem præbeat,
quasi totū niuibus perfluat. Præteritsem fermē mo-
numentum illud, quod sancto d Platoni posuit, ma-
gnificum imprimis & augustum valde. Præterea
templum Mocio martyri consecratum magnitudi-
ne sua etiam cætera tépla superans. Insuper ædem
Thyrso martyri sacram, & templum Sancti Theo-
dori ante vrbe[m] exādicatum, in loco qui Reslius
appellatur. Templum quoque Theclæ martyris,
vrbis portui vicinum & sanctæ Theodoræ in sub-
urbio, e cui Septimo nomen est. Hæc omnia hic
rex f Diuo Iustino imperante ex fundamentis ere-
xit, quæ verbo quidem explicari facile non est, vi-
su & oculis pro dignitate perlustrari, impossibile.
& Prægrauat sermonem sancti Agathonici templū,
se

a exstima-
batur.

b maiorem
ad dignita-
tem.

c perspicuū
est autem,
quod Apo-
stoli habitū
sibi honorem
a principe
compensan-
tes nūc, &c.
nam quum
rex pius est,
nec ab hu-
manis, &c.

d ma tyrī
Platoni.

e quod Hæb
domum di-
citur.

f auunculo.
g Trahit ad
se

a hæc malè & a tardat vocem, quãdo neque rebus idonea nomina aptare possimus. Quocirca id nobis dixisse sufficiat: quod scilicet huius tēpli pulchritudinem & magnificentiam aliis enarrare permittimus, quibus & floridior sermo, & ad omnia magis paratus fuerit. De reliquis mox dicam, interim declaraturus, quõnam modo Byzantium exornet mare præter alias commoditates & fortunas. Habet mare aptè dispositum, nempe circum se in maximum finum curvatum, deinde in magnum pelagus effusum, præbens ipsi vrbi pulchrum admodum aspectum, & nautis stationem quietam. Duo maria vicina sunt vrbi, Ægæum & Euxinum. Confluunt ad orientalem plagam vrbis, & cõfluxu mixta, urbem per circuitum exornant. Quæ ad finum maris pertinent, eiuscemodi sunt. Iustinianus rex sinus elegantiam ædificiis & structuris splendidiorem reddidit. In læua parte sinus sancti Laurentij monumentum, obscurum antè existens, in eam figuram, qua nunc cernitur, traduxit. Et ante hoc, Diuæ dei genitrici tēplum, in loco, qui Blachernæ dicitur, tale extruxit, quale nuper à nobis descriptum est. Deinde Diuus Prisco & Nicolao nouum templum extruxit, vbi iam Byzantini vt plurimū demorantur diuersanturque, *b*publicos illos diuos & opitulatores venerantes & obstupescentes. Circa sinus terminum in arduo satis & ædito loco Sãctis Cosmæ & Damiano olim templum dedicatum est. Vbi Iustinianum grauiter egrotantem, & iam morituri speciem præbentem, nempe à medicis desperatum, & inter cadauera iacētē, isti diui per somnum & visum apparentes curauerūt. Cuius beneficij memor, pristinam structuram permutans, impolitam planè & indignam tantis cœlitibus, elegantia, magnitudine & fulgore luminis templum illustrauit. Ab altera parte sinus monumentū ædificauit,

*b indiget
eos illos san-
ctos vene-
rantes.*

cauit, quod antè non fuit, in honorè Anthimi martyris prope litus maris vsque adeo, vt litus marginem templi, qui maris fluxu alluitur, tueatur & defendat. Illud aspectu satis iucundum, quòd vnda intumescens citra fragorem & imperum saxi illis illiditur, quòdque citra magnum sonitum & spumæ speciem tacitè profluit, & quietè terram pulsat. Intus templum in quadrangulârè altitudinem assurgit lapidum præstârta & auro circumfuso decoratum. Tantum autem distat à latitudine ipsa latitudo, quâ tum locus ille purus, in quo secreta sacra peraguntur, à latere ad solem orientem verso excurrit. Hæc igitur sic habent. Deinde iuxta ^a orificium sinus Irenes martyris templum fundatum est tanta magnificentia, vt satis enarrare non possim. hîc asseruantur ex antiquo reliquæ sanctorum virorum non minus quàm quatuor, qui in Romano exercitu æra merentes, militabant in duodecima legione, apud Melitenem, vrbem Armeniæ olim collocata. Etenim latomi effossâ humo inuenerunt arculam litteris indicantem, esse scilicet reliquias horum virorum. Quod deus latere voluit, donec manifestari congruum foret. ^b Porro Iustinianus corpore erat malè affecto. vehementer enim fluxus in genua delapsus, virum dolore confecit, cui tamen ipsemet occasionè præstitit. Nempe omnibus illis diebus, qui Paschalem solennitatem præcedunt, ieiunio addictus, duram quandam vitam egit, nedum regi alienam, sed neque priuato ciui aliquo modo acceptabilem. Per duos dies cibis abstinebat. Summo mane identidem è lecto surgens, reipublicæ inuigilauit, cuius negocia verbo & opere pertractans, marutinum, meridianum, & non minus nocturnum tempus impendit. Nam in seram noctem lectum petès, mox surrexit, quasi plumarum pertæsus. Cibi appetès, vinum, panem,

*a brassica
nulla in Gra
eco est mētio.*

& id genus alia cibaria abesse voluit, *a* brassicam solum & agrestes herbas, longo tempore sale & acetone emaceratas edebat. Porus aqua erat sola. Neque iis ad saturitatem utebatur, sed petitū cibum paulisper degustatum, mox dimisit, nō eo sumpto, qui naturæ erat satis. Hinc igitur morbus succrescens, medicorum operam euicit. Interim audiens inuentas esse reliquias, relicta ope humana, ad has fidem conuertit, & vera opinione in iis, quæ maximè necessaria erant, usus est. Postquam enim *b* lapidem reliquiarū sacerdotes genu regis imposuerunt, euauit dolor, corporibus quæ deo seruiērūt, cedens. Quod profecto deus nolens esse dubium, magnum signum ostendit eorum, quæ acta erant. Nam ex sanctis illis reliquiis subito oleum manauit, & arculam perfundens, pedes & totam purpureā vestem regis imbuit & humectauit. quamobrem vestis hoc modo humectata, asseruatur in regis receptaculis, in eorum quæ tum facta sunt, testimonium.

*b d'Alexor, lan
cem.*

*c In hunc
modū exor
natum est à
Iustiniāno
principe Ce
ras siue cor
nu, & sinus.*

c subscriptum enim est Iustiniāno Regi repositum esse cornu, Litora insigni quadam venustate extructa sunt in hunc modum. Duo templa Archangelo Michaeli consecrata, ex aduerso vtrimlibet portum occupant, Vnum in loco, qui Anaplus dicitur, ad læuam situm ei, qui Euxinum mare ingreditur: alterum in opposito termino. Antiqui litus Proochthus vocabant, quod fermè promineat hac parte litoris. Hæc templa vetustate colapsa, vt nihil prioris spurcitæ & fœditatis relinquereur, funditus euerfa mirabili artificio reparauit. quibus ædes illa, quam Rex Ioanni Baptistæ posuit, in loco qui appellatur Hebdomos, perquam similis est, quanquā hæc non sit vicina mari. In opposito litore olim regis erant spectatu dignæ. Has deo in hunc modum consecrauit. Apud Byzantium conuētus erat mulierū in lupanari Veneri seruien-

tium, non quidem sponte, sed vrgenti paupertate. à lenone victum accipiētes, cogebātur subinde per singulos dies corpora vulgare, & viris ignotis, quos casus ferebat, admisceri. Olim enim hic erat lenonū copiosa familia, quippe qui ex libidinis officina lucrum aucupabātur, in foro publicè alienam pulchritudinem venditantes, & illaqueantes castitatem. Rex autem Iustinianus, & Theodora regina inuicem pietate moti, scelestum lupanaris conuentum expurgarunt, & expūcto lenonū nomine, mulieres paupertate oppressas, ab intemperantia seruili liberarunt, dato illis libero victu, & castitate libera. ^a Hæc igitur Rex administravit in litore, quod in dextra occurrit ingredienti Euxinum mare. Priores regias in celebre monasterium commutavit, in receptaculum scilicet mulierum, quæ propter vitam male actam pœnitentiã agunt. quapropter hoc mulierum conuenticulum ob rei similitudinem cognominabant, Pœnitentiã. Multis pecuniarum prouentibus Reges ipsi hoc monasterium locupletarunt. multa præterea, venustate & sumptibus inprimis excellentia ad consolandas mulieres ædificarūt, ne ad seruãda castitatis munia quomodo segniores fiant. Hęc quidem hoc loco sic habent. Euxinum mare hinc intranti occurrit alta quædam rupes, iuxta litus ^b portui prætēsa, in qua ^c sancti Panteleemonis templum situm est, principio quidem negligenter constructum & diurnitate temporis farsicēs, quod euersum Rex inter ea quæ nunc hic visuntur templa, magnificētissimè reparavit, seruato martyris honore, & ^d portus elegantia. Ante hoc tēplum in loco, qui Argyronius vocatur, pauperum olim erat receptaculū, quos ^e morbus incurabilis peruaserat. hoc vetustate collapsū, tandem omni alacritate instauratum est, futurum miseris hominibus refrigerium. Iuxta aulam, cui

V u. iij.

^a ista hec
corrupta
sunt.

^b fredo.
^c sancti mar
tyris Ioan
nis, qui Pan
telemon di
citur.
^d freti.

^e lepra.

a sacer.

Mocharion nomen, vicinam loco, qui a Ieron nominatur, aliud templum Archangelo erexit vehementer elegans. Tryphoni martyri ædem collocavit in vrbis via, multo labore & tempore in venerationem inexplicabilē detornatā. Præterea in Hædomo Menæ & Menaco Martyribus sacellum statuit. In sinistra autē parte, qua itur ad aureas portas, Sanctæ b Ias templum inuentum ruinosum magnifico sumptu renouauit. Quæ igitur Iustinianus

b vox corrupta.

egit in reficiendis templis, eiuscemodi sunt. Quæ per totum Romanorum imperium elaborauit, in regulatim recēdere difficile est, quine tiam sermone completi prorsus impossibile. Sed quid dico per totum Romanorū imperium? quando nec aliorum ædificiorum, quæ hic perfecit, vnū quodque enarrare facile sit. Vt autem summarim dicam, quæ in aliis vrbibus & regiis in honestiorem speciem traduxit, tamen si relatu sint dignissima, nō tamen enumerari necessarium esse duco; cum sint à nobis in historia de bellis diligenter declarata omnia. Vnū duntaxat nunc scribam. Regiarū scilicet vestibula,

c portā, que vocatur Aerea.

& c porticum, quæ vocatur Xalce, vsque ad domū Areæ, deinde ex regiis balneum, quod Zeuxippus dicitur, magnas porticus, & deinceps vtrimlibet omnia, vsque ad forum Constantini nomē referens, huius regis esse opera. Præterea domum ab Hormisda cognominatam, regiis proximā, permutauit; & splendidius transformatam, decentēque regiis aptatam, palatio imposuit. Est forum ante regias columnis circummunitum, Augusteum vocant Byzantij. in hoc, ad auroram, curia, seu prætorium extructum est, Iustiniani regis opus, quo Romanorum senatus conueniens in principio anni, solemnem festiuitatem peragit. ab hoc etiā foro non longe abest Regis domicilium. Quemadmodum ferunt leonem ex vnguibus æstimandum, sic quoque

quoque regiarum præstantiam, qui isthæc legerint, ex vestibulo cognoscet. Tale est vestibulum, quod Chalcen vocant. Quatuor parietes in cœli altitudinem erectos, & in quadrangulum dispositos, lapidum quorundam apte sculptorum moles sustentat per singulos angulos, adeo ut à fundamento usque ad summitatem muris acclinetur, non tamen loci pulchritudinem violans, sed etiam aliquid similis artificij & commensurationis afferens. Supra parietes octo fornices suspensi sunt, testitudinem totius operis in medio ad sublimitatem sphericam arctatam continentes, fastigium picturis expositum est, non liquenti cera & diffluenti materia coactum, sed concinnatum exiguis tenuibusque lapillis & vario colore nitentibus. Imitantur cum aliam homines. Qualis autem pictura sit, indicabo. Pugna est & bellum. diripiuntur multæ vrbes, hinc Italia, inde Libya. vincit Iustinianus, duce Belisario. Accedit ad regem dux integrum habens exercitum, tradit spolia, reges, & regna, & que ab hominibus desiderari possunt. Stant in medio Rex & regina Theodora lætis similes, & ob victoriam ferias agentibus. Vandilorum & Gothorum reges adveniunt victi & captivi, circumstat Romanorum senatus, omnes ferias agentes. Hoc lapilli hilari plane & florida facie ostentant. gestiunt omnes & ablandiuntur regi, diuinos honores illi propter gestorum magnitudinem impartientes. Et hæc quidem sic habent. Ex propontide ad orientalem plagam vrbis naviganti occurrit publicum balneum, quod Arcadianæ dicitur, Constantini vrbem aliâs variam exornans. Hic atrium rex extruxit, quod vbi prætenditur, & leniter alluitur mari, ut qui hic deambulant præternavigantibus loqui possint. Hæc igitur in confinio maris in prædicto atrio sic habent. Est enim atrium aspectu pulchrum, quod lenes

a nulam.

vēti perflant, cuius inferna pauimēta, columnarū & marmorum præcipua venustate integuntur. Tantum enim splendore effundunt, vt solis radiis certare videatur. Multa quoq; simulacra atrium exornant, partim ænea, partim lapide cælata, præbentia mehercules spectaculum multa ratione dignum, diceres à Phidia Atheniensi, aut Lyfippo Sicyonio, vel Praxitele illa esse elaborata. Hic Theodora regina in alta columna ceratur, quam ciuitas constructum atrium illi acceptum referens, posuit. Est effigies facie decora, sed reginæ venustate inferior. Nam illius elegantiam sermone complecti, & effigie imitari, homini prorsus impossibile est. Purpureum colorem habet columna, & quod reginam ferat, ex cælatura liquido ostendit. Quidnā hic rex effecerit ad habendam aquæ copiam, iam nunc referam. Æstate enim regia ciuitas aquis egebat. Nam siccitate eo tempore prævalente, fontes minus aquarum, quàm aliis ^b horis effundentes, riuorum ductus tardiores vrbi præbebant. Quapropter rex isthæc excogitauit. Circa Regis porticū, vbi iā rhetores, & aduocati, & alij quib. hæc res curæ est, exercentur, & sententias concipiunt, ingens quædā aula est, oblonga & satis ampla, colūnis in quadrato latere fulta, non in terrestri pauimento, sed petra constructa. hæc in magnam altitudinem suffossam, aptum recepraculum aquarum pro æstiuo tempore effecit. hæc etenim recepracula, scaruriensium riuorum influxum excipientia, opportuna indigētib. copiam præstant. Sic itaque Iustinianus curauit, vt Byzantini aquis potabilibus non indigēat. Regias alibi instaurauit, in ^a heratio, in Iucundianis ^c (vt vocant) locis, quarum magnificentia cum artificij subtilitate, & magnitudinem cum decora ratione, ego satis eloqui nō possum. dixisse sufficiat, regia esse opera, à Iustiniano peracta præsentē artificium

a erat.

b anni temporibus.

c elouyazis.

d heratio. e quos vocant.

ficium dirigente, nihil non perlufranti, & pecuniis non parcente. Hæc enim fieri non potest, vt sermone explicentur. Hic a tectū etiam, quod ante fuit, expositum est. Inuentum enim littus vtrilibet ventis & vndis expositum, nauigantibus salutare constituit. Arcis enim (vt vocant) innumeris & ingentibus constructis, & deiecta vtrinque litoris cōpage, prioribus arcis desuper alias subinde imponens, obliquos muros inuicem oppositos erexit, duos planè ex profundo in summitatem vsq; aquarum, quibus prærupta saxa superstruxit, à quib. dū vnda reiicitur, impetus sedatur, & duro vento hibernis horis ingrauescente, quæ intra murum sunt, quieta manent omnia, vno duntaxat aditu relicto nauibus, qua intèrim portū ingrediuntur. Hic quoque sacræ ædes collocatæ sunt, quemadmodum ante retulimus, porticus, publicæ viæ, & balnea, & id genus alia, quæ fermè omnia eiusmodi sunt, vt regii, quas vrbs habet, non cedant. Portum etiam aliū struxit in aduerso continenti, in iis quidè locis, quæ Eutropij nomē ferunt, non procul ab ipso Hæreo. Quæ igitur Iustinianus in regia vrbe fabricauit, (vt paucis dicam) hæc sunt. Quod autem nobis hic omissum est, mox exponam. Ex vniuerso orbe fit hominum in hanc vrbem concursus. Accedit vnusquisque allectus aut opere quopiã, aut spe, aut etiam fortuna. multi quoque quorū negocia domi nō bene habent, & regē oraturi, hic demorantur, propter violentiam quandam, quæ vel premit, vel instat. Quibus, præter alia incōmoda, hospitia denegantur, & qui satis lucri & mercedis, vt vitam hic transigant, habere nequeunt, iis hanc molestiam Iustinianus & Theodora regina ademerunt. In loco enim mari proximo, qui nunc Stadiū vocatur, (certaminibus enim quibusdā opinor locū olim dedicatū) ampla Xenodochia extruxerunt,

a οὐκ ἔστι

b à b solum d nobis.

c principē preces oblati.

d quum pensionem adim præstare nequeant.

huiuscemodi hominum cum paupertate & miseria
confictantium oportuna habitacula.

a liber 11.

* ORATIO SECUNDA.

QVOTQVOT tēpla in Conſtātini vrbe Iuſtina
nus, aut noua erexit, aut vetuſtate collapſa
reparauit, quotquot præterea alia ædificia hic iam
extruit, in prioribus ſermone declaratum eſt: reſtat, vt
ad munimenta, quibus e extreſas Romanorū re-
giones vallauit, procedamus. Hic ex ſermonis hu-
militate & defectu laboremus, neceſſe eſt. Non e-
nim pyramidas, eorum, qui in Ægypto regnarunt,
monumenta referemus, rem quidem famigeratam,
ſed plane inutilem, & in fauorem & adulationem
effictā, ſed arces & propugnacula recitabimus om-
nia, quibus hic rex regnum ſeruauit, & obſepſit, atq;
barbaris viam præcluſit, qua Romanis inſultarent
ac inſidiarentur. Ad Medicis promontoriis narra-
tionē ordiri, non abſurdū fore mihi videtur. e quā-
doquidem Medie Romanorum terra profecti ſunt,
Anaſtaſius olim rex in confinio Perſicorum mon-
tium, pagum quondam ante ignobilem, cui no-
men f Doras, diligenter muro cinxit, vt aduerſus
hoſtes foret propugnaculū. Et g cum foederis tēpo-
re extructum eſſet, quod Theodoſius quondam rex
cum Perſis pepigerat, vt neutri ſcilicet in ſuo b lo-
co, alterorum promontoriis finitimo, nouū aliquid
propugnaculum moliretur; Perſæ pacis i conditio-
nibus adherentes, a negociis ſuis impediti ſunt. Et
quamuis Hunnico bello premerentur: Romani ta-
men illos imparatos animaduertentes, citius ala-
criuſque ædificium occuparunt & communierunt,
magno ſtudio illos præuenire cogitantes, priuſ-
quam in ipſos irruerent. Et k ſubinde ſecum mente
reputantes, nequid fortassis impedimenti interci-
deret,

b libro.
c limites.

d Medicis
firmius.

e Quum Me-
di Romano-
rum ſolo ex-
ceſſiſſent,
&c.

f Doras.

g Quia in
iædere ex-
preſſum fuiſ-
ſet.

h Solo, limi-
tibus altero-
rum finiti-
mo.

i cōditiones
præterites,
opus illud
impediabāt,
quāuis &c.

k Quinque
hoſtiles im-
preſſiones
ſemper ex-
ſpectarent,
ſtructuram
accuratē nō
abſoluebat.